

The Anatolian Urban Model: Its Origin and Evolution (5200-2200 BC)

Alev Erarslan

While the second half of the third millennium BC is generally accepted as the period in which cities began to emerge in Anatolia, it has been thought that there is no single process of urbanisation in the region. Contrary to the general belief, however, there was a common tradition of urbanisation in Anatolia throughout the Early Bronze Age. Manfred Korfmann was the first scholar to recognize this settlement pattern, naming it “Anatolisches Siedlungsschema” (Korfmann 1983: 222-229). This article is an attempt to analyze the roots and evolutionary stages of this Anatolian settlement pattern, or urban model.

The Early Roots of the Anatolian Settlement Pattern

In its simplest form, the Anatolian settlement pattern consists of structures arranged in a radial pattern around a courtyard or open space. Thus the settlement has a circular appearance and is surrounded by fortification walls strengthened with gates, buttresses and bastions, and sometimes with stone-paved glacis and saw-toothed outer façades. Inside the city walls are houses with varying plans, arranged radially adjacent to one another, and leaning against the defense or enclosure wall. This settlement organization was certainly pre-planned and in some examples it was applied on the acropolis, an important indicator of stratified social structure. Such early examples, however, do not contain any distinctive administrative structures such as public buildings but sometimes a ruler house is observed (Özdoğan 2006: 573). The model suggests a sparsely populated lower city that becomes more pronounced in the second half of the millennium.

The earliest example of this layout can be seen in Hacilar I, dated to the Early Chalcolithic (Korfmann 1983: 231; Efe 2003: 268). The pre-planned settlement is encircled by a defense wall reaching up to 4 m. in some places, with two-roomed houses lined up side by side on a radial design, incorporated to the inner face of the defense wall (Mellaart 1970: 75-78) (fig. 1). Identified

by Mellaart as an acropolis, the settlement has two entrances, one in the east, and the other in the southeast (Mellaart 1970: 77). The 3 meters-thick floors were constructed on stone foundations and used for storage. They are designed to bear the upper floors.

An early example of this plan can also be observed in Mersin XVI. Dated to the end of the Middle Chalcolithic, the settlement shows a layout similar to the Hacilar I acropolis. It comprises a small upper city occupying a space of 40x40 m. A lower city was established around it, extending down to the skirts of the mound (Caneva 2003: 430-435; 2004: 58-59; Garstang 1953: 131-134). The upper city is surrounded by a 1.50 meters-thick wall of sun-dried brick and rests on stone foundations, whose entrance consists of a double-towered city gate leading to the upper city (*ibid*). Inside the fortifications are adjacent two-roomed houses arranged radially, which are narrowing toward the front, and whose rears lean against the walls (fig. 2). At the upper city, where a pre-planned design is observed, there is a large structure built in tripartite plan to the south side of the entrance gate which is thought to have belonged to the ruler (Garstang 1953: 138).

We encounter another early example of Anatolian Settlement Pattern on the 5th level of Küllüoba in Eskişehir, dated to 3200-3000 BC, the transition period into the Early Bronze Age. Here, we again distinguish the same plan, i.e. one- or two-roomed houses, in trapezoid layout, arranged in circular fashion, narrowing towards the front, resting against the city wall and facing to a large courtyard and city wall with a gate and buttresses in saw-tooth form (Efe 2003: 268-269; Efe – Ay-Efe 2001: 46) (fig. 3).

This plan continues with the same distinctive features into Early Bronze I. Demircihöyük in the Eskişehir plain was fortified with an enclosure wall at a height of 7 m., bevelled on its lower part, with saw-toothed, rectangular bastions and 4 gates with a stone-paved road. The habitual area, which is 90 m. in diameter, has adjacently built houses established according to a radial plan around a courtyard. They are two-roomed structures megaroid and trapezoid in plan, narrowing towards the façade and incorporated into the fortification wall (Korfmann 1983: 222; 2003: 111) (fig. 4). A three-roomed house situated to the east of the main gate may have belonged to the ruler. The pre-planned format, the splendid fortification wall, high quality clay beds in the vicinity and the tin sources in Sakarya valley, as well as the above average grain storing capacity indicate that this area may have been the citadel. (Korfmann 1983: 246-247). It is surmised that there was a more sparsely populated settlement – a lower city – outside this area (Korfmann 2003: 111).

This traditional settlement model is seen in Pular Sakyol in eastern Anatolia in Early Bronze I. Here too, the settlement consists of adjacent houses with two rectangular rooms, situated radially around a wide courtyard against the inner side of the city wall, a definitely pre-planned pattern (Harmankaya – Erdoğan 2002) (fig. 5).

Radial pattern is also exposed in Van-Karagündüz Höyük in eastern Anatolia. Although a small portion of Early Bronze I settlement (level 7) has been excavated, its layout seems to be quite regular, resembling the radial plan (Çevik 2005: 79; Sevin – Kavaklı – Özfırat 2000: 860-861; Sevin – Özfırat 2002: 173). Here adjacent mud-brick houses rectangular in plan facing a central courtyard are observed.

The same plan is also evident at the harbour settlement of Liman Tepe in the district of Urla in İzmir. From Early Bronze I onwards, the site had a city wall of 90 cm wide, with 1 m-thick buttresses built of saw-toothed limestone slabs. The outer face is covered with a stone glacis. Inside the walls are blocks of long adjacent houses built roughly radially, abutting the defence wall (Erkanal 1996: 76; 2003a: 123; Erkanal – Özkan 1999: 25-26; Efe 2003: 272).

Baklatepe in İzmir, dating to the Early Bronze I, is another site that fits the radial layout. Here, on an area of 90 m. in diameter encircled by a thick fortification wall with ditches, are long, radially arranged houses in blocks, attached to the fortification wall from the inside. They are adjacent structures with flat roofs, storage pits and hearths, and open to the cobbled streets (Erkanal 1996: 74; 2002: 222; 2003: 127; Efe 2003: 272; 2004: 19).

The radial-shaped settlement pattern continues to be used in the second half of the third millennium BC. Karaoğlan Mevkii in Afyon, which is dated to the Early Bronze II, has a circular settlement area of 80 m. in diameter and is surrounded by a monumental wall with bastions, towers and gates (Efe 2003: 276). Adjacent to the wall are triangular, rectangular and trapezoid houses built according to a radial plan looking out onto a central courtyard (Topbaş *et al.* 1998: 21, 25; Efe 2003: 276).

This type of urban planning also recognised in Troia I of the Early Bronze II. The settlement covers an area of 90 m in diameter and is fortified by a bevelled, strong and circular city wall of 2.5 m thick, with four rectangular towered entrances and ramps. The layout of the settlement displays a more-or-less radial plan with long megarons lined roughly parallel to the city wall. They were built adjacently in north-south direction and have entrances at the front

(Korfmann 1997a: 1820; Mellaart 1959: 133). One of the them (House 102) dated to Phase Ib, was constructed according to the regular megaron plan; it is considerably large, measuring 12.8 x 5.4 m. It contains children's burials and may have been the residence of the ruler. It is also held that there was a lower city surrounded by wooden walls (Jablonka 2001: 393; Harmankaya – Erdoğu 2002).

Another later implementation of the same plan was revealed at Bademağacı in Antalya. In the settlement's most developed phase in Early Bronze III, in the thick, strong circular wall with stone glacis, lie adjacent megarons, arranged in traditional scheme, radially situated around a central courtyard (Duru 2001: 207; 2003: 561) (fig. 6). Defined as an acropolis by Duru, the exactly pre-planned city the rear walls of the houses rest on the fortification walls (Duru 2001: 207-208; 2003: 561; Harmankaya – Erdoğu 2002).

The Spatial Evolution of the Anatolian Settlement Pattern

In the second half of the 3rd millennium BC, this pattern goes through some changes. This is the period in which the Anatolian trade network was established (Efe 2002: 58-59; 2003: 273; 2003a: 110-112; Şahoğlu 2005: 339-340). This expansive and organised trade network led the way to urbanisation in Anatolia and important cities with administrative buildings emerged along the Caravan Road in central and west Anatolia (Efe 2003a: 116; Yakar 1999: 505). As a result of changes arising from the trade, social structure became more cosmopolitan and in the face of new demands, some spatial shifts occurred in the Anatolian Settlement Pattern and it transformed from a radial arrangement to a linear scheme (Efe 2003: 274). In this new layout, the acropolis is again generally small but nonetheless majestic-looking. It is in oval form and surrounded by monumental walls that were strengthened by gates, buttresses and bastions which do, in fact, carry common Anatolian traditions. Inside the fortified acropolis, contrary to early examples, we find monumental and impressive administrative structures and house of the local administrative authority, who is referred to as chief or "bey", and sometimes the houses of other aristocratic elites (Özdoğan 2006: 573; Efe 2002: 58; 2003: 274, 278). The structures were constructed according to a linear pattern, i.e. parallel but independent of each other, with narrow passages in between. Furthermore, they began to be built in concordance with the road networks –streets, avenues, courts– running perpendicular to each other (Efe 2002: 58; 2003: 274; 2006: 18). The houses are generally megarons or megaron-like structures, long and sometimes complex such as the ones on the Aegean islands of

Thermi and Poliochni (Efe 2002: 58; 2003: 276; Efe – Ay-Efe 2001: 54; Erkanal 1996: 80). In addition, there is a walled, low populated lower city around the citadel.

Troia IIc is the site where the rearranged Anatolian urban model can be clearly observed. It covers an area of approximately 9000 m². The acropolis is encircled by a monumental oval-shaped defence wall 330 m. in length and 4 m. in width. It was built on stone foundations, the upper sections are of mud-brick and have a stone glacis. The fortification was reinforced by bastions. Two large and impressive entrances were constructed here, both with entrance halls, one of which has a stone-paved ramp. A lower city was protected by a gorgeous timber fortification set into the bedrock of 2.5 m. thick having a ditch and gate system, has been uncovered in the south in recent excavations (Korfmann 1993: 11; 2001: 347; Jablonka 2001: 391, 393; Jablonka – Rose 2004: 619). The monumental structures, namely megarons, are located in the citadel which is less than 200 m in diameter. They are lying adjacently in east-west direction, following a linear pattern and located across a court or opposite a gate. They are thought to have been used for meetings, presentations, cult activities or as the residences of the rulers (Korfmann 1997: 1820; 2001: 347) (fig. 7). The great megaron was the focal point of the settlement and other structures on a smaller scale were located at either side of this building (Erkanal 1996: 72). In the IIg stage, the megaron covered an area of 10.000 m². There was only one main entrance. The Great Megaron retained the same position and plan, but the surrounding structures resemble the houses at Thermi and Poliochni on the Aegean islands (Mellaart 1959: 153; Naumann 1998: 234, 349, 351).

Another application of the linear settlement model has been unearthed at Kanlıgeçit in Kırklareli, and is dated to the end of the Early Bronze Age. It was established as a commercial colony under the administration of a local Anatolian ruler in order to exploit the copper resources in the mountainous region of Istranca (Özdoğan 2002a: 74). It comprises a considerably small acropolis 38 m in diameter, surrounded by a massive circular fortification system with a gate having stone glacis. There exists a lower city established around the acropolis (Özdoğan 1999: 21; 2006: 574; Özdoğan, Parzinger 2000: 88). The layout of the citadel is markedly Anatolian. It was designed as a smaller version of Troia II (Özdoğan 2002: 72; 2006: 574). The citadel has three adjacent large megara arranged linearly, one being larger than the others. They are parallel to each other in an enclosure encircled with a temenos wall (ibid) (fig. 8).

A slightly different usage of the linear pattern has been encountered at Küllüoba in the Early Bronze II. The settlement consists of an upper city surrounded with a defence wall that follows a saw tooth pattern, with buttresses, bastions and two gates, and a lower city which was established on its skirts (Efe 2007: 106; 2003: 274; Efe – Ay-Efe 2001: 53). It is believed that the lower city was enclosed by a wall that was much stronger than that of the upper city as well (Efe 2001: 110; 2003: 274). At the centre of the upper city, which is accessed through the East Gate, there are two magnificent megara complexes that have public functions –or as perhaps houses or palaces belonging to the ruler (bey) of the settlement– and they appear to be very similar in plan like that of Thermi V (Efe 2002: 58; 2003: 274-275; 2007: 106, 109; Efe – Ay-Efe 2001: 48-54) (fig. 9). Surrounding these structures on three sides are long houses and two- or three-roomed houses in megaroid shape, their rear rooms abut against the fortification wall (ibid). There are avenues and streets that run perpendicular to each other between both public buildings and houses (Efe 2007: 106; Efe – Ay-Efe 2001: 49, 54). It is believed to be definitely pre-planned, and generally retains radial layout scheme but with linear features (Efe 2007: 106, 109; Efe – Ay-Efe 2001: 53-54). It somewhat deviates from the circular pattern but has corners or is wholly rectangular, which is distinctive as an example of spatial transformation that blends the radial scheme and the linear arrangement (Efe 2002: 58; 2003: 274-275; Efe – Ay-Efe 2001: 53-54).

Conclusion

As noted above, contrary to previous assumptions, in the Early Bronze Age there was indeed a single process of urbanization and a local, unique settlement pattern –urban model– in Anatolia that reflected its own internal dynamics, cultural environment and historical background and had its roots in the early stages of the Chalcolithic Period. This urban model appears to have developed and gone through a spatial evolution that stemmed from changing societal dynamics throughout the Early Bronze Age. Although displaying some regional differences and carrying the influences of nearby culture, it reveals a decidedly common tradition in terms of settlement plan, layout and general concept.

Dr. Alev Erarslan
Ihlamurdere Cad. Meddah İsmet Sok.
Şölen Apt. No: 23/5
Beşiktaş - İstanbul / Türkiye
aleverarslan@yahoo.co.uk

Anadolu Kent Modeli: Kökene ve Gelişimi (M.Ö. 5200-2200)

M.Ö.3.binyılın 2. yarısı genel olarak Anadolu’da gerçek anlamda kentlerin ortaya çıkış süreci olarak kabul edilmekle birlikte bu dönemde Anadolu genelinde standart, özgün ve kültürel bütünlüğe sahip bir yerleşim düzeni veya kent modelinden bahsetmenin olanaksız olduğu düşünülmektedir. Ancak sanılanın aksine İlk Tunç Çağı’nda tüm Anadolu genelinde kentsel planlamada ortak mekânsal unsurları içeren standart ve geleneksel bir yerleşme düzeni vardır. Manfred Korfmann bunu ilk kez fark eden ve “Anadolu Yerleşim Planı” (Anatolisches Siedlungsschema) olarak adlandıran araştırmacıdır. Bu yazıda Anadolu Yerleşim Planı –kent modeli- olarak adlandırılan plan şemasının kökleri ve geçirdiği mekânsal evrim süreci irdelenmeye çalışılacaktır.

“Anadolu Yerleşim Planı” olarak adlandırılan bu plan şeması en basit tanımıyla, birbirlerine bitişik şekilde inşa edilmiş yapıların bir avlu veya açık alan etrafında radyal -ışınsal/yelpaze- şekilde yerleştirilmiş halidir. Bu haliyle dairesel görünüme kavuşmuş olan yerleşme kapı, kule, bastiyon ve taş glasi gibi Anadolulu özellikler taşıyan gelişkin sur sistemleriyle çevrelenir. Bu surun içerisinde ise farklı planlardaki yapılar arka duvarları sura yaslanmış konumda, öne doğru daralır vaziyette, birbirlerine bitişik –agglunative- olarak, radyal düzende yerleştirilmiştir. Kesinlikle önceden tasarlanarak uygulanan bu yerleşim şablonu bazı erken örneklerde bile tabakalı toplumsal yapının göstergesi olarak bir iç kaleye uygulanmıştır. Ancak bu erken örneklerde iç kalede belirgin yönetim yapılarından ziyade sadece bir iki örnekte yönetici konutu vurgulanmıştır. Bu modelde bazı örneklerde seyrek nüfuslu ve henüz sur duvarıyla çevrelenmeyen –Troia I hariç- bir aşağı şehir de bulunur.

Radyal Yerleşim Planı olarak da bilinen bu kent kurgusunun Anadolu’daki en erken örnekleri Erken Kalkolitik Çağ’da Hacılar I, orta Kalkolitik Çağ’da ise Mersin Yümüktepe yerleşmelerinde görülür. Ön-tasarımlı her 2 erken örnekte de plan, yerleşmenin iç kale alanlarına uygulanmıştır. M.Ö. 3. binyıl-başları ve 2. yarısında da geleneksel tasarım ilkelerine göre düzenlenmiş bu yerleşme düzeni Eskişehir Küllüoba V. yapı katı, Eskişehir Demircihöyük, Elazığ Pulur Sakyol, Van Karagündüz Höyük, İzmir Bölgesi’ndeki Liman Tepe ve Baklatepe, Troia I, Afyon Karaoğlan Mevkii ve Antalya Bademağacı

yerleşmeleri gibi doğudan-batıya tüm Anadolu genelinde kullanılmıştır. Mekânsal kuruluş olarak klasik şemaya sadık kalınarak önceden tasarlanarak kurgulanmış tüm örneklerde planın karakteristiği olarak güçlü ve yerel özellikler taşıyan surlarla çevrelenmiş yerleşimler ortadaki açık alana –avluya- açılan, dikdörtgen veya yamuk şekilde 1 odalı, arka arkaya 2 odalı, uzun, megaron ve megaroid gibi farklı planlardaki konut yapıları bitişik –agglunative- dizilişte, radyal (yelpaze) dizaynda, arka duvarları –arka odaları- sur duvarına yaslanır şekilde yerleştirilmiştir. Dairesel planlı –radyal/ışınsal- olarak kurgulanmış mekân kontekstinin görüldüğü bu yerleşmelerden Hacılar I, Yümüktepe, Demircihöyük, Troia I ve Bademağacı örnekleri birer iç kale –akropolis/yukarı şehir- olup, yerleşmelerin daha seyrek dokulu birer aşağı şehir bölümleri bulunmaktadır. Yümüktepe, Demircihöyük ve Troia I yerleşmelerinde ise yerleşmenin yönetici figürüne işaret eden, diğer yapılardan bazen plan, bazen ebat, bazen de iç buluntu nesnesi açısından farklılık gösteren yönetici konutları bulunur.

M.Ö. 3. binyılın ikinci yarısıyla birlikte bu kent motifinde –radyal plan- bazı değişiklikler ortaya çıkar. Bu dönem yeni hammadde kaynaklarının keşfi ile uzak mesafeli ekonomik değişimin -ticaret- yoğunlaşmaya başladığı bir dönem olup, batı Anadolu’da ilk kez batıda Ege doğuda ise Suriye-Mezopotamya bölgesi dâhil olmak üzere uzak coğrafyaları içine alan geniş bir ticaret ağı ortaya çıkar ve Kilikia ve Troas bölgeleri arasında uzanan ovalar üzerinde, bir ucunda Tarsus diğer ucunda Troia gibi 2 liman şehrinin bulunduğu “Büyük Kervan Yolu” kurulur. İlk Tunç Çağı III Dönemi’nde ticaretin öneminin daha da artmasıyla uluslararası bir kimlik kazanan bu kervan yolu sayesinde orta, batı ve güneybatı Anadolu’daki bir çok yerleşmenin materyal kültüründe, yaygın ticaret ağından kaynaklandığı düşünülen bazı ortak kültürel karakteristikler görülür. Bu geniş ölçekli örgütlü ticaret sonucunda Anadolu’da kentleşme gelişir ve iç ve batı Anadolu’da Büyük Kervan Yolu üzerinde yönetim yapıları içeren, yerel merkezi siyasal otoritelerin idaresi altındaki önemli kentler ortaya çıkar.

Değişen sosyo-politik ve ekonomik yapı yerleşme sisteminin mekân organizasyonuna da yansır ve Anadolu yerleşim şeması –kent modeli- genel yerleşim ilkeleri aynı kalmakla birlikte Anadolu genelinde mekânsal evrim sürecine girer. Bu dönemde ticaretin gelişmesi sonucu artan refah seviyesiyle birlikte yönetici sınıf belirginleşir ve yönetim biriminin yansıdığı iç kalede üst-düzy sosyal örgütlenmenin kentin fiziksel morfolojisine yansımalarının göstergesi olarak anıtsal yönetim yapıları ve varsıl aristokrat konutlarının vurgulanmasından oluşan bir plan anlayışı ortaya çıkar. İç kale yine küçük

olmakla birlikte görkemli bir görünüme sahiptir. Bu kentsel dönüşüm sonucu yapılar bu kez birbirlerinden bağımsız olarak, paralel şekilde, aralarında dar geçitler bırakacak dizaynda ayırık düzende, birbirlerini dik kesen cadde, sokak ve avlu gibi yol sistemleri üzerinde linear tarzda yerleştirilmiştir. Yani kullanılan konsept radyal kurgudan ziyade lineare bürünmüştür. Yine ön-tasarıma sahip bu mekân modelinde iç kale gelenek olarak kapı, bastiyon ve taş döşeli glasi sistemleriyle güçlendirilmiş, dairesel görünümlü anıtsal bir surla çevrelenmiştir. Ev planları genelde megaron, megaroid ve uzun planlı olmakla birlikte bazen Ege Adaları yerleşmeleri olan Thermi ve Poliochni gibi merkezlerdeki örneklere benzeyen daha karmaşık planlara da rastlanılır. Bu dönemde de iç kale çevresinde onu çevreleyen daha seyrek nüfuslu ve bu kez her zaman surlu bir aşağı kent bulunur. Bu kentsel perspektifin en güzel örnekleri bu dönemde Troia II ve Kırklareli Kanlıgeçit yerleşmelerinde izlenir. Birbirlerine mekânsal konsept olarak çok benzeyen her 2 yerleşmenin de surlu iç kale alanlarında birbirlerine koşut olarak bağımsız şekilde yan yana sıralanmış megaron planlı yapılar linear şekilde yerleştirilmiştir. Özellikle bu dönemde bir beylik –krallık- merkezi olan Troia II yerleşmesinin yaklaşık olarak 200 m. den daha küçük bir alanı kaplayan, 4 m. genişliğindeki oval sur duvarıyla çevrelenen iç kalesinde doğu-batı doğrultusunda linear şekilde yan yana sıralanmış toplantı, gösteri ve kült amaçlı olduğu düşünülen büyük boyutlu megaron planlı yapılar ile uzun planda inşa edilmiş soylu evlerinden oluşan plan kurgusu dikkat çeker. Istranca Dağları'ndaki zengin bakır yataklarını işletmek için Anadolu'lu yerli bir yöneticinin idaresi altında kurulmuş bir ticaret kolonisi olan Kanlıgeçit yerleşmesi ise 38 m. çapında, anıtsal kapılı dairesel taş bir sur duvarı ile çevrelenen oldukça küçük bir iç kale ve bunun etrafına yayılmış bir aşağı şehir bölümü yerleşmesi ile Troia II'nin küçük bir kopyasını andırır. İç kalede bir temenos duvarıyla çevrelenen, biri diğerlerinden daha büyük 3 megaron yeni kent örgütlenmesinin koşulları gereği linear şekilde yan yana sıralanmıştır.

Linear kurgulu mekân örneğinin biraz farklı bir uygulaması bu dönemde Eskişehir Küllüoba yerleşmesinin İlk Tunç Çağı II yerleşmesinde ortaya çıkar. Etrafı köşeli, zigzag şeklinde, kule, bastiyon ve kapı gibi yerli savunma sistemleriyle güçlendirilmiş bir surla çevrelenmiş bir iç kale –yukarı şehir- ile onun eteklerine kurulmuş ve iç kaleden daha güçlü olduğu tahmin edilen surlarla kuşatılmış bir aşağı şehirden oluşan bu dönem yerleşmesinin iç kalesinin genel mekân planlamasında radyal yerleşim modelinin izleri görülür. İç kalenin –yukarı şehir- merkezinde fonksiyonları henüz bilinmemekle birlikte yerleşmenin beyine ait olduğu düşünülen bir ev veya kamusal işleve sahip

saray olabilecek, plan olarak Thermi V'deki yapılara benzeyen 2 büyük anıtsal megaron kompleksi bulunur. Bu kompleksin etrafında ise kuzey, güney ve batı yönlerinden önlerinde geniş cadde ve sokaklar bulunan, birbirlerine bitişik -agglunative- şekilde inşa edilmiş, arka kısımları sura dayalı, megaroid ve uzun planlı konutlar bulunur. Önceden tasarlanmış bir planlama düzeneği ile kurulmuş olan yerleşme daireselden ziyade köşeli -dikdörtgen- bir görünüm sunarak bu haliyle radyal şema ile linear şemanın karışımından oluşan bir mekânsal dönüşümü göz önüne serer.

Görüldüğü gibi Anadolu'nun İlk Tunç Çağı boyunca, kökeni Kalkolitik Çağ'ın erken evrelerine inen ve kendi iç dinamiği ile kültürel alt yapısı ve tarihsel arka planını yansıtan, sosyo-politik ve ekonomik yapıdaki değişimler karşısında dinamik bir şekilde evrim geçiren, bölgelere göre bazı farklılıklar içermek ve çağdaşı yakın bölge kültürlerinden etkileşimler taşımakla birlikte plan düzeni, mekânsal kuruluş ve genel kurgu gibi yerleşim ilkeleri açısından belli ortak geleneksel karakterleri taşıyan özgün, yerel ve standart bir kentleşme geleneği ve yerleşme düzeni -kent modeli- bulunmaktadır. Bu sonuç kentleşme süreçleri irdelenirken yerel arka planların bulunduğu gerçeğini ve her coğrafyanın —ülke, bölge— bölgesel perspektiflerle değerlendirilmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bibliography

- Bintliff, J. L.
2002 "Rethinking Early Mediterranean Urbanism", R. Aslan *et al.* (eds.), *Festschrift für Manfred Korfmann, Mauerschau Band 1*, Remshalden-Grunbach: 153-177.
- Caneva, I.
2003 "Of Roads, Terraces and Watergates at Mersin XVI", M. Özdoğan *et al.* (eds.), *From Villages to Cities. Early Villages in the Near East. Studies Presented to Ufuk Esin 1*, Istanbul: 429-435.
2004 "The Citadel Tradition", I. Caneva *et al.* (eds.), *Mersin-Yumuktepe, a Reappraisal*, Lecce: 57-72.
- Çevik, Ö.
2005 "The Change of Settlement Patterns in Lake Van Basin: Ecological Constrains Caused by Highland Landscapes, *Altorientalische Forschungen* XXXII/1: 74-96.
- Duru, R.
2001 "Bademağacı Kazıları 1997 ve 1998 Yılları Çalışma Raporu", *Bulleten* LXIV/LXIV: 187-212.
2003 "Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu", *Bulleten* LXVI/LXV: 549-94.
2004 "Bademağacı Kazıları 2002 ve 2003 Yılları Çalışma Raporu", *Bulleten* LXVIII/252: 519-560.
- Efe, T.
2001 "Küllüoba 1999 Kazısı", *Kazı Sonuçları Toplantısı* XXII/I: 105-118.
2002 "The Interaction Between Cultural/Political Entities and Metalworking in Western Anatolia during the Chalcolithic and Early Bronze Ages", Ü. Yalçın *et al.* (eds.), *Anatolian Metals II (Der Anschnitt 15)*, Bochum: 49-65.
2003 "Küllüoba and the Initial Stages of Urbanism in Western Anatolia", M. Özdoğan *et al.* (eds.), *From Villages to Cities. Early Villages in the Near East. Studies Presented to Ufuk Esin 2*, Istanbul: 265-282.
2003a "Batı Anadolu. Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı", *Arkeo Atlas* 2: 94-129.
2004 "Kültür Gruplarından Krallıklara: Batı Anadolu'nun Tarihöncesi Kültürel ve Siyasal Gelişim Profili", *Colloquium Anatolicum* III: 15-29.
2006 „Anatolische Wurzeln–Troia und die frühe Bronzezeit im Westen Kleinasien“, M. Korfmann (ed.), *Troia. Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*, Mainz: 15-28.
2007 "Küllüoba Kazıları ve Anadolu Tarihöncesi Araştırmalarına Katkısı", G. Umurtak *et al.* (eds.), *Studies in Honour of Refik Duru*, Istanbul: 103-114.

Efe, T. – D. Ay-Efe

2001 “Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu’da Bir İlk Tunç Çağı Kenti. 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi”, *TÜBA-AR IV*: 43-78.

Erarslan, A.

2004 *The Initial Stages of the Urbanization Process of Eastern and Southeastern Anatolia (5500-1900 BC)*, Unpublished PhD Dissertation, İstanbul Technical University, İstanbul.

2006 “Local Steps towards Urbanism in Eastern and Southeastern Anatolia”, *Anatolic XXXII*: 55-70.

Erkanal, H.

1996 “Early Bronze Age Urbanisation in the Coastal Region of Western Anatolia”, Y. Sey (ed.), *Housing and Settlement in Anatolia. A Historical Perspective (HABİTAT II Conference)*, İstanbul: 70-82.

1999 “Early Bronze Age Fortification Systems in the Izmir Region”, P.P. Betancourt et al. (eds.), *MELETEMATA. Studies in Aegean Archaeology Presented to Malcolm H. Wiener as he enters his 65th year*, Aegaeum 20: 237-242.

2002 “Liman Tepe Kazıları”, *İzmir Kent Kültürü Dergisi* 5: 221-227.

2003 “Bakla Tepe”, *Arkeo Atlas* 2: 123.

2003a “Liman Tepe”, *Arkeo Atlas* 2: 127.

Erkanal, H. – S. Günel

1996 “1995 Yılı Liman Tepe Kazıları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı XVIII/I*: 231-260.

Erkanal, H. – T. Özkan

1999 “Bakla Tepe Kazıları”, Özkan et al. (eds), *Tahtalı Dam Area Salvage Project*, İzmir: 12-41.

Garstang, J.

1953 *Prehistoric Mersin: Yümük Tepe in Southern Turkey*, Oxford.

Harmankaya, S. – B. Erdoğan

2002 *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 4a, İlk Tunç Çağı*, İstanbul.

Jablonka, P.

2001 “Şehrin Tahta Surları. Troia II Aşağı Şehrinin Savunması”, *Troia. Düş ve Gerçek*, İstanbul: 391-394.

Jablonka, P. – B. Rose

2004 “Late Bronze Age Troy: a Response to Frank Kolb”, *American Journal of Archaeology* 108: 615-640.

Korfmann, M.

1983 *Demircihüyük: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978. Architecture, Stratigraphie und Befunde I*, Mainz am Rhein.

- 1989 „Ausgrabungen am Beşik-Tepe, 1982-87“, K. Emre *et al.* (eds), *Anatolia and the Ancient Near East Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, Ankara: 271-278.
- 1993 „Troia-Ausgrabungen 1992“, M. Korfmann (ed.), *Studia Troica* 3: 1-37.
- 1997 “The Citadel and Lower City of Troia at Dardanelles”, Y. Sey (ed.), *Housing and Settlement in Anatolia. A Historical Perspective (HABİTAT II Conference)*, Istanbul: 83-98.
- 1997a “Troia”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* 3: 1819-1821.
- 2001 “Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi”, *Troia. Düş ve Gerçek*, Istanbul: 347-355.
- 2001a “M.Ö. 2. ve 3. Binyılda Ticaretin Kesişme Noktası: Yüksek Troia Kültürü ve Kıyusal Troia Kültürü ile İlgili Bilgiler”, *Troia. Düş ve Gerçek*, Istanbul: 355-368.
- 2003 “Demircihöyük”, *Arkeo Atlas* 2: 111-113.
- Mellaart, J.
1959 “Notes on the Architectural Remains of Troy I and II”, *Anatolian Studies* 9: 131-162.
- 1970 *Excavations at Hacılar II*, Edinburg.
- Mellink, M. J.
1998 “Anatolia and the Bridge from East to West in the Early Bronze Age”, *TÜBA-AR I*: 1-8.
- 1989 “Anatolian and Foreign Relations of Tarsus in the Early Bronze Age”, K. Emre *et al.* (eds.), *Anatolia and the Ancient Near East. Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, Ankara: 319-331.
- Naumann, R.
1998 *Eski Anadolu Mimarlığı*, Ankara.
- Ünlüsoy, S.
2006 „Vom Reihenhause zum Megaron—Troia I bis Troia III“, M. Korfmann (ed.), *Troia. Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*, Mainz: 133-144.
- Şahoğlu, V.
2005 “The Anatolian Trade Network and Izmir Region during the Early Bronze Age”, *Oxford Journal of Archaeology* 24 (4): 339-361.
- Özdoğan, M.
1999 “Anadolu’dan Avrupa’ya Açılan Kapı: Trakya”, *Arkeoloji ve Sanat* 21: 23-28.
- 2000 “An Overview from Anatolia and Prospects for Future Research”, C. Marro *et al.* (eds), *Chronologies des Pays de Caucase et de l’Euphrate aux Ier et IIIe millénaires. Varia Anatolia XI*, Paris: 497-501.

- 2002 “The Bronze Age in Thrace in Relation to the Emergence of Complex Societies in Anatolia and in the Aegean”, Ü. Yalçın (ed.), *Anatolian Metals II (Der Anschnitt 15)*, Bochum: 67-76.
- 2002a “Kırklareli Kazıları: Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit”, O. Belli (ed.), *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, İstanbul: 69-76.
- 2006 “Yakın Doğu Kentleri ve Batı Anadolu’da Kentleşme Süreci”, A. Öktü-Erkanal et al. (eds.), *Cultural Reflections. Studies in Honor of Hayat Erkanal*, Ankara: 571-578.
- Özdoğan, M. – H. Parzinger
2000 “Aşağı Pınar and Kanlıgeçit Excavations: Some New Evidence on Early Metallurgy from Eastern Thrace”, Ü. Yalçın (ed.), *Anatolian Metals I (Der Anschnitt 113)*, Bochum: 83-91.
- Sevin, V. – E. Kavaklı – A. Özfırat
2000 “Van Karagündüz Kazıları 1997 Yılı Çalışmaları”, *Bellekten* 63: 847-881.
- Sevin, V. – A. Özfırat
2002 “Van-Karagündüz Kazıları”, O. Belli (ed.), *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999)*, İstanbul: 168-174.
- Topbaş, A. – T. Efe – A. İlaslı
1998 “Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: the Settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii”, *Anatolia Antiqua* 6: 21-94.
- Yakar, J.
1984 *The Later Prehistory of Anatolia. The Late Chalcolithic and Early Bronze Age*, Oxford.
- 1998 “Environmental Factors Affecting Urbanisation in Bronze Age Anatolia”, J.G. Westenholz (ed.), *Capital Cities. Urban Planning and Spiritual Dimensions*, Jerusalem: 99-109.
- 1999 “The Socio-Economic Significance of Regional Settlement Pattern in Early Bronze Age Anatolia-an Archaeological Assessment”, *International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia through the Ages*, İstanbul: 505-511.

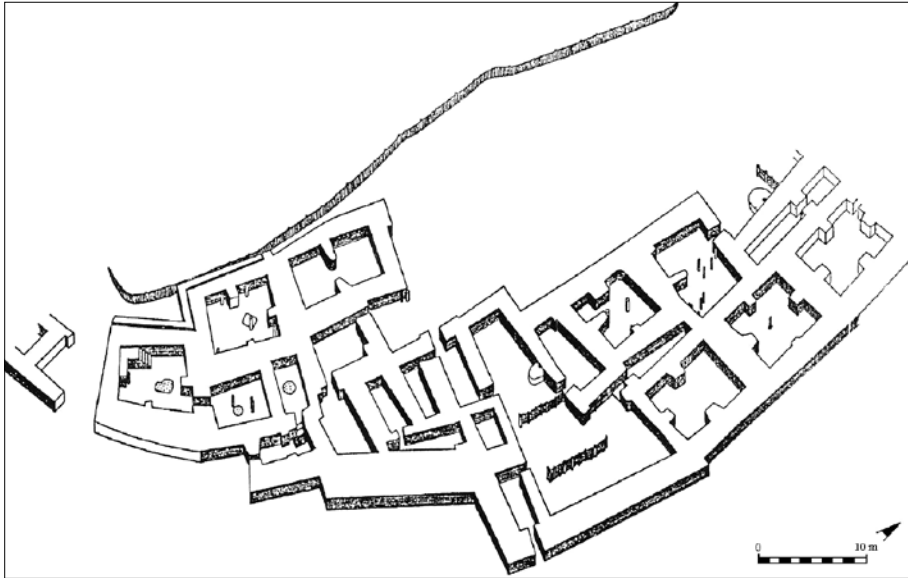

Fig. 1 Hacilar I (Mellaart 1970)

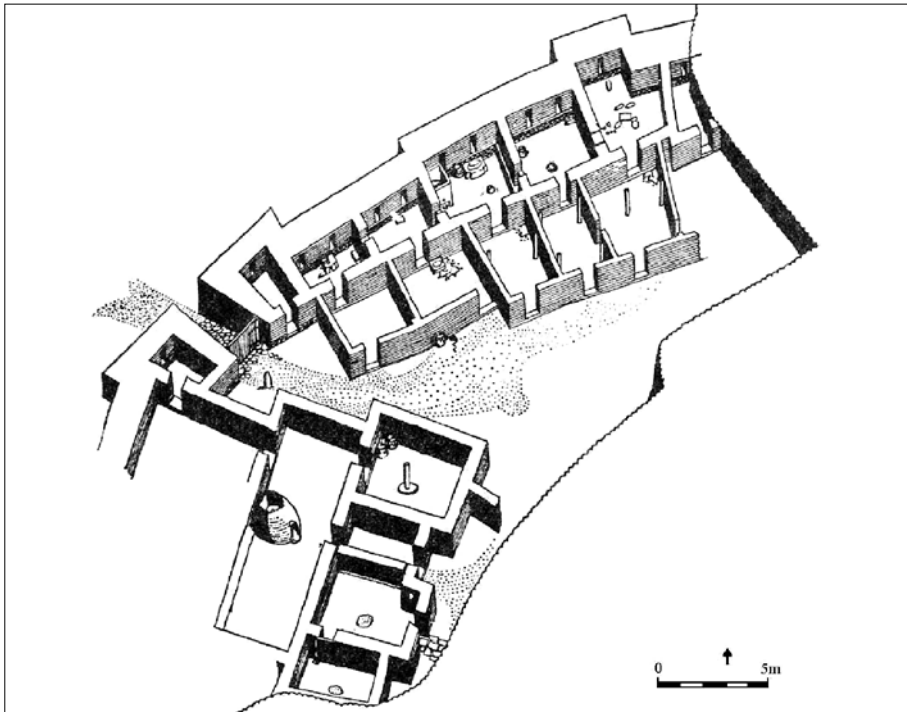

Fig. 2 Yümüktepe (Naumann 1998)

Fig. 3
Külliöba Level
5 (Efe 2003)

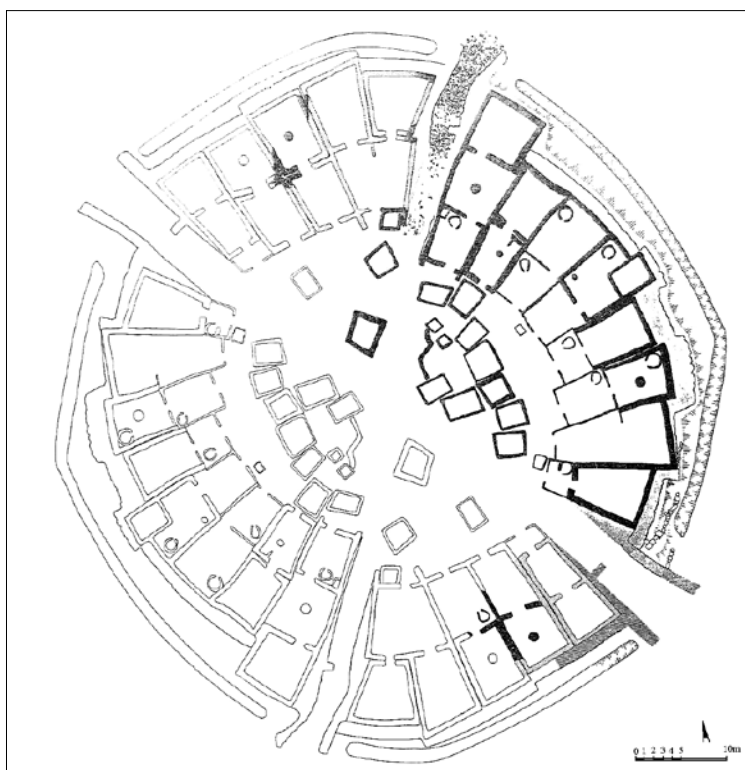

Fig. 4
Demircihöyük
(Korfmann
1983)

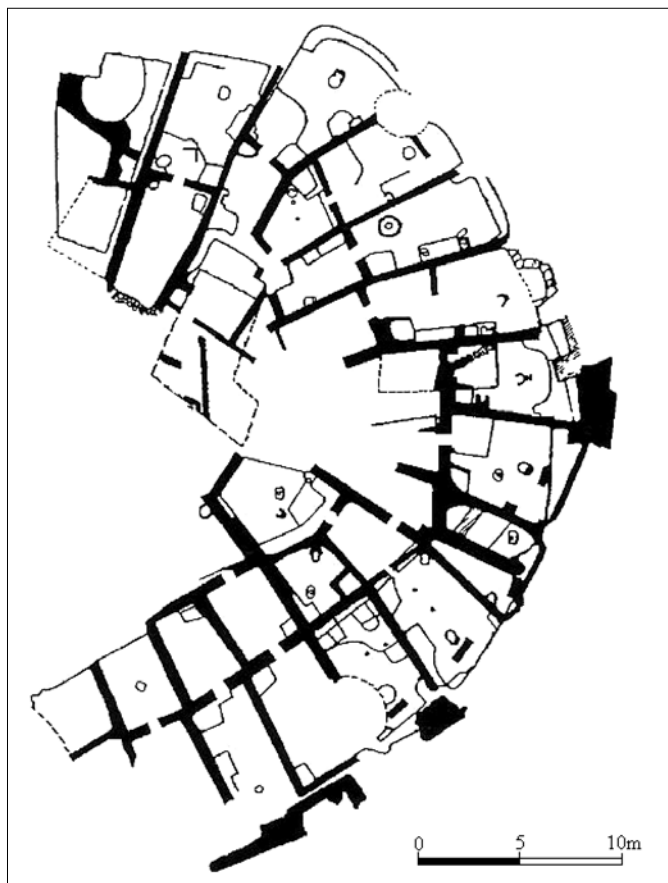

Fig. 5
Pulur/Sakylol
(Yakar 1985)

Fig. 6
Bademağacı
(Duru 2004)

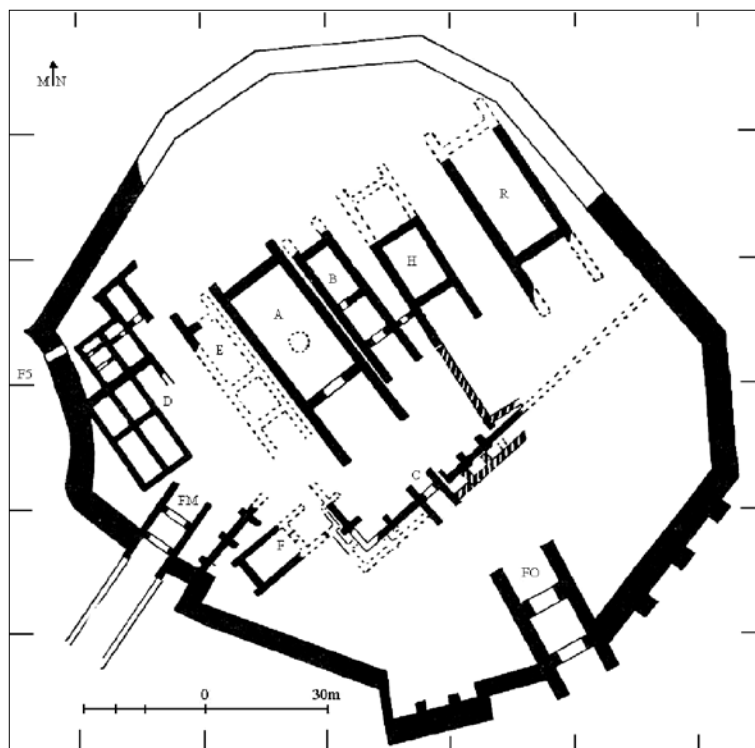

Fig. 7
Troia IIc
(Naumann
1998)

Fig. 8
Kanlıgeçit
(Özdoğan
2006)

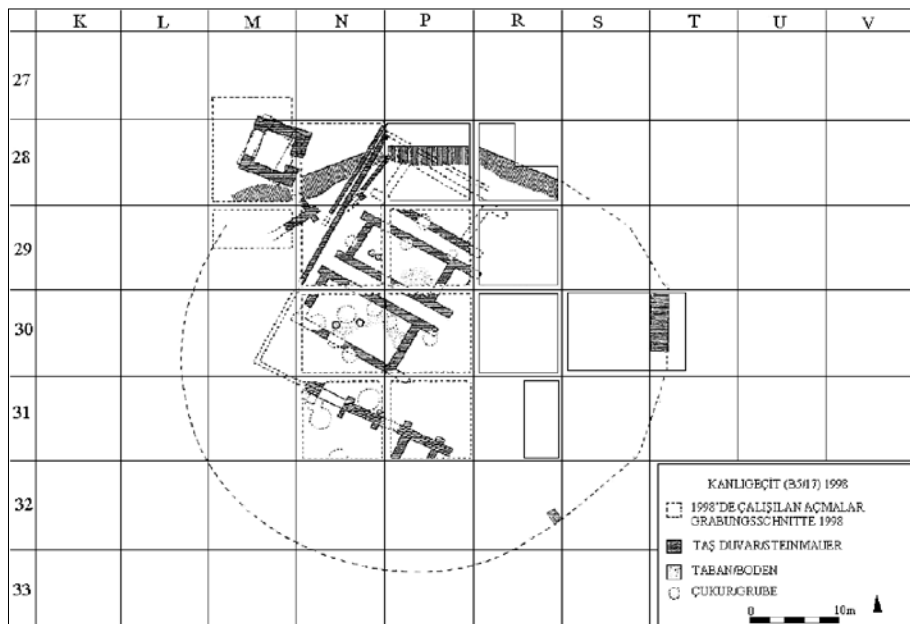

Fig. 9 Külliöba. Upper City and Lower City in East (Efe 2007)

